

27. studenoga 2020. broj 157

KU ZI S?! LIST ZA MLADEŽ

4

GIMNAZIJA

NOVA GENERACIJA UČENIKA

8

ANSAMBL RUŽE

GODINA USPJEHA

20

MODA

KARIRANE NATKOŠULJE

22

SERIJA

TO SMO ŠTO SMO

FOTO MJESECA

Predstava
Avaške godine

List je besplatan

Osnivač: NIU Hrvatska riječ

Nakladnik: NIU Hrvatska riječ

Trg cara Jovana Nenada 15/II

24000 Subotica

Za nakladnika: Ivan Ušumović

Urednik izdanja: Davor Bašić Palković

Suradnici: Klara Dulić, Andrea I. Darabašić,
Ivan Benčik, Kristina Ivković Ivandekić,
Vedran Horvacki

Lektura: Zlatko Romić

Korektura: Davor Bašić Palković

Tehnički prijelom: Thomas Šujić,
Jelena Ademi

Fotografije: Ana Francišković, Pixabay

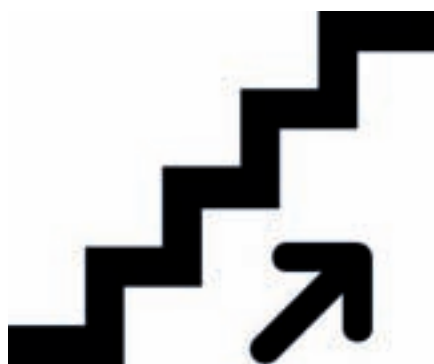
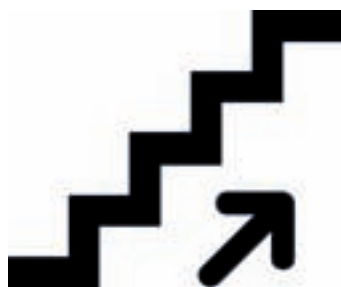
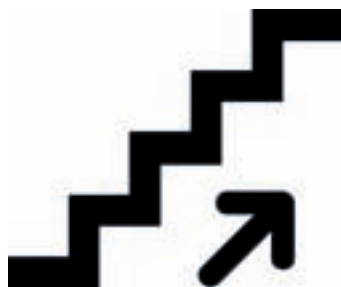
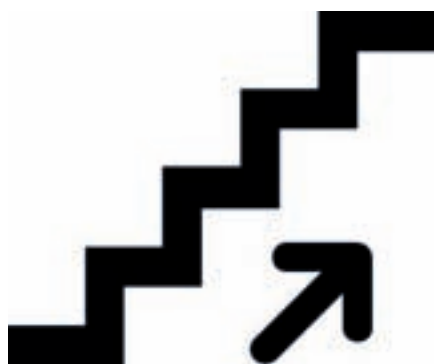
E-mail: kuzis07@gmail.com

Web: www.hrvatskarijec.rs/stranica/kuzis/

Tisak: Sajnos DOO, Novi Sad

List izlazi uz redovitu potporu Pokrajinskog
tajništva za kulturu, javno informiranje
i odnose s vjerskim zajednicama

Radom na sebi – upoznajte sebe

U doba surove neizvjesnosti i ogromne brige za zdravlje, financijsku sigurnost i ispunjavanje obveza, našli smo se u vrtlogu stresa koji je koronavirus tijekom samo posljednjih nekoliko tjedana nanovo s lakoćom podigla na najviši nivo. Iako smo imali vremena naviknuti na brojna pravila, mjere, dramu i vijesti koje više ne želimo čuti – mi to nismo uspjeli i svaka nova vijest u mnogima i dalje izaziva brojne negativne emocije. Usprkos svemu tome i cjelokupnoj situaciji s epidemijom, život se nastavlja i pitanje »Što će biti sa mnom nakon završene škole/fakulteta/prakse?« budno strijemi iznad nas i neumorno čeka na naš korak. Taj korak uglavnom, osim uobičajenih dužnosti, podrazumijeva one dodatne aktivnosti u našoj obrazovnoj ustanovi, zajednici, gradu što za cilj imaju bolju pripremu za budući posao i usavršavanje u vještinama koje vode k jačanju ličnosti svakog pojedinca.

Poznato je da je veliki broj mladih upravo tijekom izvanrednog stanja u najvećoj mjeri radio na osobnom razvoju, učenju novih hobija, buđenju kreativnosti i na očuvanju mentalnog zdravlja koje ima veliku ulogu, posebice kod osoba koje na teži način pronalaze svoj put. Osim savjeta dobrih prijatelja i roditelja i poučnih knjiga, mladi imaju priliku dobiti savjet, podršku ili edukaciju i pomoću brojnih psiholoških organizacija koje posljednjih godina sve češće organiziraju radionice i predavanja, ali i putem društvenih mreža. Naime, na njima danas postoji znatan broj profila koji se bave osobnim razvojem i koji na često veoma interesantan, koristan i edukativan način uče o značaju jačanja ličnosti, o samopouzdanju, pogrešnim uvjerenjima, dok istovremeno usavršavaju i usmjeravaju k onome za što smo stvoreni. Jer snaga, svjesnost a samim tim i emocionalna inteligencija neophodni su sudionici u ostvarenju uspjeha u bilo kojoj životnoj sferi.

Jedan od poticajnih profila na društvenim mrežama jeste *sluša_lica_blog* mlade hrvatske psihologinje **Sare Peranić** koja u jednoj od svojih objava kaže: »Mudrost je živjeti u sadašnjosti, planirati za budućnost i profitirati od prošlosti« te dodaje kako je »budućnost tu za planove, nade, ciljeve, ali samo kao putokaz, a ne kao destinacija u kojoj sada trebamo biti«. Iz tog razloga, umanjimo brigu i razmišljanje o tome što ćemo biti za pet ili deset godina, hoćemo li biti dovoljno jaki, hoćemo li se dobro zaposliti i biti uspješni. Ta pitanja sada zamjenimo učenjem, online tečajevima, vježbanjem, kvalitetnim razgovorima s najbližima, molitvom, poučnim štivom i filmovima, radom na sebi, volontiranjem u nekoj od organizacija, pomaganjem onima kojima je pomoć neophodna... svim onim aktivnostima koje nam, usprkos epidemiji, nisu oduzete. Na taj način, radom na sebi – upoznajte sebe i umanjite brigu. Budite blagi prema sebi i ukinite si naviku da sami sebi budete *krizni stožer*, jer nam je dovoljan i ovaj jedan.

Generacija talentiranih i vrijednih učenika

U odjelu ima devetero učenika, sedam djevojaka i dva momka. Svoje srednjoškolsko obrazovanje u tom odjelu započeli su mladi iz Subotice, Đurđina, Tavankuta, ali i iz Novog Sada

Nastava na hrvatskom jeziku u subotičkoj Gimnaziji *Svetozar Marković* postoji od 2007. godine, a i ove jeseni u toj je školi upisan novi hrvatski odjel, 1. f. U odjelu ima devetero učenika, sedam djevojaka i dva momka. Svoje srednjoškolsko obrazovanje u tom odjelu započeli su mladi iz Subotice, Đurđina, Tavankuta, ali i iz Novog Sada. Razrednica 1. f odjela **Jelena Piuković** za KUŽIŠ?! kaže kako su učenici, iako ih je mali broj, gimnaziju upisali s odličnim rezultatima na prijemnom ispitu. Ona navodi kako su učenice **Marija Milodanović** i **Melisa Gadžur** bile učenice generacije u osnovnoj školi i dodaje kako su i, kada je Hrvatsko nacionalno vijeće nagrađivao najbolje učenike hrvatskih odjela, kandidati bili Marija Milodanović i **Teo Margetić**, koji je također bio kandidat i u osnovnoj školi.

4

Dobro ozračje

Jelena Piuković ocjenjuje kako će mnogi od njih opravdati svoje rezultate iz osnovne škole što se, kako kaže, vidi po ocjenama, jer vrijedno rade i jer su odgovorni. Ona ističe kako je atmosfera u odjelu dobra i opuštena, kako se o svemu dogovaraju te kako učenici izvršavaju povjerene zadatke i obveze. No, zbog korona epidemije, ovo je specifična godina za sve, pa tako i za škole, koje dio nastave održavaju online.

»Učenici vole raditi razne online kvizove, prisutan je natjecateljski duh, a u nastavi koristimo razne interaktivne nastavne sadržaje. Elektronički udžbenici nam puno pomažu u nastavi, HNV nam je omogućio da imamo pristup raznim platformama. Ovo su nove generacije koje prate suvremenu tehnologiju, od njih puno naučim, rado mi pomažu ono što ne znam, i ja učim od njih. Nastava se odvija nesmetano. Lijepo je vidjeti ih da se druže, da čekaju odmor kako bi mogli igrati svoju omiljenu igricu u koju su svi uključeni. Naš prvi kontakt je bio Viber grupa. Oni su prvi uspostavili komunikaciju. Imala sam dojam kao da se znamo, 'sto godina'. Godila mi je takva komunikacija, otvorenost, prijedlozi, nove ideje... Ne treba zaboraviti i roditelje koji im daju podršku i s

kojima imam također odličnu suradnju. Neka tako i nastave«, napominje Piuković.

Prvi dojmovi

Jedan od učenika, Teo Margetić, navodi kako su mu povijest i biologija neki od omiljenih predmeta jer mu dobro idu i volio ih je i u osnovnoj školi, ali ističe kako želi istražiti i neke nove predmete. Također, smatra kako je opći smjer Gimnazije bio odličan izbor za njega.

»Odlučio sam se upisati u ovaj odjel, jer mislim da ću ovdje steći široko znanje koje ne bih mogao dobiti nigdje drugdje. Također vjerujem da će me gimnazija najbolje pripremiti za sve izazove daljeg školovanja. Mogu reći da mi se za sada odjel i više nego dopada i mislim da se to u budućnosti i neće mnogo promijeniti. Za ovih par mjeseci čini mi se da sam se dobro privikao te mislim da sam napravio odličan izbor. Društvo mi se također sviđa, svi smo se vrlo brzo upoznali i sprijateljili. Neke prijatelje poznajem iz osnovne škole, a s nekima sam čak i išao zajedno u odjel«, kaže Margetić i dodaje kako, s obzirom na to da ih ima manje od 15-ero u odjelu, dolaze svaki dan na nastavu te je za njih online nastava gotovo neprimjetna, što mu se i dopada.

Lako prilagođavanje

Đurđinčanka Marija Milodanović također ističe zadovoljstvo smjerom, profesorima i kolegama u odjelu. Ona navodi kako je neke učenike poznavala manje, a neke više prije upisa u srednju školu te da su se sada svi sprijateljili i ostvarili jako dobar kontakt.

»Oduvijek sam željela upisati gimnaziju, a budući da sam i osnovnoškolsko obrazovanje završila na hrvatskom jeziku, nisam puno razmišljala oko odabira za dalje školovanje. Kada sam došla u gimnaziju, nije mi bilo potrebno puno vremena da se priviknem i prilagodim novom razredu i profesorima. Kao i u osnovnoj školi, i dalje su mi omiljeni predmeti kemija i biologija. Ali kada budemo ušli malo dublje u gradivo ostalih predmeta, možda mi se zasviđa i još neki predmet«, kaže Milodanović.

Učenik iz Novog Sada

Jedan od učenika je i **Marko Cvijetić** koji je zbog školovanja u Suboticu došao iz Novog Sada. On navodi kako mu se Subotica, gimnazija, kao i sam odjel, dopadaju, ali da mu je trebalo vremena da se privikne na novu sredinu.

»Grad i ljudi su super i svi u mom odjelu su sjajni i sve mi se zaista dopada. Potpuno sam zadovoljan školom i smjerom koji sam izabrao. Omiljeni predmeti su mi biologija i povijest. Koliko sam vidio, svi u mom odjelu su se znali od ranije, pa mi je trebalo malo vremena da se sa svima upoznam. Međutim, sada mogu reći da smo se već i sprijateljili«, ističe Cvijetić.

Kristina Ivković Ivandekić

Sumrak humanistike

Ukoliko biste pogledali rang liste za upise na fakultete i sveučilišta diljem svijeta, vidjeli biste da je najveća želja studenata domena tehničkih fakulteta, informacijskih tehnologija i prirodnih znanosti. Trend opadanja interesa za humanističke znanosti nije ništa novo – on je prisutan još od druge polovice 20. stoljeća. Kako se svijet počeo okretati masovnoj proizvodnji i potrošnji, u duhu surovog, a nužnog kapitalizma, ljudi su se počeli okretati karijerama koje bi im mogle pružiti bolja primanja i samim tim omogućiti lagodan život.

Svijetu su oduvijek trebali napreci, samo zbog njih mogli smo postati bolji u svemu što radimo. Brzi razvoj kompjutorskih tehnologija, velika dostignuća na planu fizike, kemije i astronomije privlače veliku pažnju, omogućavajući dalji razvoj ovih sfera i stvarajući veliki broj radnih mjesta. Razvoj medicine i farmacije je nesumnjivo doveo do viših životnih standarda u cijelom svijetu.

S druge strane, zaboravljamo da su neki od najvećih svjetskih umova bili filozofi, književnici i umjetnici, politolozi i drugi stručnjaci za različite grane humanistike. Njihova dostignuća skrajnuta su jer nemaju konkretnu i praktičnu primjenu. Pri tome mislim na činjenicu da se većina tih znanja ne može dobro unovčiti, tako što bi znanje omogućilo stvaranje proizvoda s visokom cijenom. Međutim, ukoliko pogledamo razvoj ljudskog roda i društava, shvaćamo da se povijest svodi na govor o čovjeku kao živom, mislećem biću i njegovim unutarnjim zbivanjima i manifestaciji istih kroz svakodnevni život. Ukoliko se osvrnemo na renesansni period, vidimo da su se umjetnici pored svojih osnovnih djelatnosti bavili i znanstvenim radovima. Mnogi od njih su veoma dobro poznavali anatomiju ljudskog tijela, geometriju i poigrali su se tehničkim crtežima. To je bio imperativ 15. i 16. stoljeća – čovjek se treba ostvariti na različite načine, dosegnuti svoj najveći potencijal i postati što bolji u različitim aspektima.

Neki kažu da živimo u najboljem vremenu do sada. No, ne bih se baš složila s time, posebno kada pogledam statistike po pitanju broja beskućnika, broja gladnih i bolesnih, po pitanju depresije, anksioznosti i drugih poremećaja koji su postali dio svakodnevnice mnogih; i kada se na neki način susretnem s tim u stvarnom životu. Tu je naravno i globalno zagrijavanje, otuđenost i brojne druge negativne posljedice koje je sa sobom donijelo suvremeno društvo.

Probleme s kojima se susrećemo izbjegavamo nadajući se da će oni nestati ukoliko ih dovoljno puta odgodimo. Ne marimo za osobno duhovno prosvjetljenje i psihičko zdravlje. Umjesto da nam novac služi kako bi nam omogućio bolji život, mi postajemo njegove slugе, jureći za brojkama bez ikakvog jasnog i dobrog cilja.

Kada se isti oni studenti s početka ove priče pripremaju za fakultete, svako tko je u blizini ponudi se dati savjet. I uvijek taj savjet podrazumijeva da je bolje upisati nešto od čega ćeš moći dobro živjeti – dakle, rijetko nešto što uključuje humanističke discipline. Broj mjesta na tim katedrama se svake godine smanjuje. One postaju zatvoreni sustavi u kojima funkcioniraju samo oni koji to zaista vole. Studenti ili u potpunosti mijenjaju profesiju nakon završenih studija ili ostaju pri sveučilištima i institutima. Nema otvaranja kruga, jer nema želje za tim. Znanja i iskustvo kruže među obrazovanim i stručnim osobama jednog područja (Englezi bi rekli *scholars*), dok je publike sve manje. Udaljavanje od humanistike odlika je i novih obrazovnih sustava koji podrazumijevaju usko i stručno usmjerenje. Prije su društvene znanosti bile obavezne i na tehničkim fakultetima, barem u minimalnom opsegu, jer je neophodno spoznati sebe da bi bio dobar u bilo čemu što radiš.

Humanističke discipline su bile na cijeni odista malo puta tijekom povijesti. Možda čak ni discipline nisu bile na cijeni već vještine koje su pojedinci razvili na temelju znanja iz određenih područja. Ali humanistka čovjeku pruža ono što nijedna druga znanost ne bi mogla – priliku da upozna sebe kroz nebrojena iskustva drugih, kroz greške i mišljenja. Književnost vam omogućava da proživite tisuću života, spoznate različite svjetove i naučite neke lekcije na manje bolan način. Umjetnost vam pokazuje da ljepota može biti spas u surovom svijetu, ali ona također prikazuje realnost na način koji otvara oči. Psihologija omogućava da shvatite sebe i izgradite boljeg čovjeka, onog koji je dostojan ovog života. To je suština humanistike – povijest jednog svijeta ispričana je kroz humanistiku. A svijet koji ne želi učiti o sebi doživjet će neslavan kraj. Zato je humanistika neophodna.

Andrea I. Darabašić

Raspust u »Nazoru«

Iskreno sam vrlo uzbuđena oko teksta kojega pišem. Zašto? Jednostavno zato što pišem o nečemu o čemu nisam dugo pisala. A to je Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo *Vladimir Nazor* iz Sombora.

Naime, presretna sam što sam kao srednjoškolka imala priliku sudjelovati u radu te udruge. *Nazor* je u to vrijeme nama mladima, uz tradicionalni folklor, omogućio glumačku i plesnu sekciju, uz to da sami koordiniramo tim aktivnostima. Tijekom godine smo vrijedno radili, a novih članova je bilo sve više. Na kraju godine, također od Društva, dobili smo sjajnih pet minuta slave. Pozornicu, reflektore i veliku dvoranu za naše predstave.

Šest godina poslije, odnosno danas, *Nazor* ide dalje nudeći svoje programe nekim novim mladima. Unatoč epidemiji korone, tijekom ljeta organizirali su *Raspust u Nazoru*, koji je imao različite aktivnosti, a koje su se sve skupa završile krajem desetog mjeseca.

Raspust je imao ponešto za svakoga – folklor, likovne i kiparske te sportske aktivnosti (šah i stolni tenis). Likovne aktivnosti zaključene su skupa s dvadesetom jubilarnom likovnom kolonijom *Colorit*. Ovi programi okupili su neke nove mlade i djecu.

HKUD je za mene uvijek bio mjesto gdje sam se osjećala sigurno i voljeno, kao i mjesto u kom bi moje ideje bile uistinu prihvaćene i uvažene. Shodno tome, iskoristila bih ovu priliku da vas pozovem da se priključite Društvu. Društvo je otvoreno za vaše prijedloge i sugestije, za kreiranje novih omladinskih programa.

Ukoliko niste iz Sombora, vjerujem da i kod vas postoje neke slične udruge, pa im se pridružite.

Trenutno su malo čudna vremena, vrlo neizvjesna. No, nadamo se da će ova epidemija proći što prije, te da će nam i HKUD *Vladimir Nazor* prirediti neke nove aktivnosti...

Ana Parčetić

Godina uspjeha

Trenutno imamo tri autorske pjesme, a do 2022. planiramo snimiti svoj prvi autorski album * Uzore vidimo u starijim kolegama koji se ovim poslom bave duže od nas i koji su sazreli u svom radu

8

Tamburaški ansambl *Ruže* iz Subotice postaje sve poznatiji, zahvaljujući i uspjesima koje postižu na festivalima. Naime, nedavno su osvojili nagradu za najbolji orkestar na poznatom *Tamburica festu* u Novom Sadu. Po odluci međunarodnog žirija, osim nagrade za najbolji orkestar, *Ruže* su dobile još dvije nagrade: njihov član **Matija Temunović** osvojio je nagradu za najboljeg basprimaša, a kontraš i pjevač **Sebastijan Kantur** proglašen je za najboljeg vokalnog solista.

Samo nekih mjesec dana ranije *Ruže* su zabilježile još jedan lijepi uspjeh i to na *Festivalu bunjevački pisama* u Subotici. Njihova pjesma *Neće Dunav zbog nas stati* proglašena je najboljom na tom festivalu. Pjesma se pokazala pravom uspješnicom, jer je nagrađena i za najbolji aranžman, a osvojila je nagradu i za najbolji tekst (autor **Ninoslav Radak**).

Ansambl *Ruže* postoji od 2012. godine. U sadašnjem sastavu djeluju od početka 2017. godine. Uz Temunovića (basprim I.), Kantura (kontra) i Radaka (čelo), ansambl čine i **Nikola Stantić** (basprim II.), **Damir Milodanović** (harmonika) i **Krunoslav Piuković** (bas). Nastupali su na raznim festivalima i smotrama. Redoviti su sudionici *Festivala bunjevačkih pisama* gdje su i ranije osvajali različite nagrade. Njihov rad je također zamijećen i u Hrvatskoj gdje su nastupili na festivalima *Zlatni glas zlatne doline* i *Aurea fest* te također osvajali nagrade.

U povodu njihovih nedavnih uspjeha o njihovom radu i planovima za KUŽIŠ?! govori član ansambla Ninoslav Radak.

KUŽIŠ?!: Koliko je danas teško probiti se na tamburaškoj sceni, koja je sve brojnija i kod nas i u Hrvatskoj, gdje također nastupate?

Sve je više mladih orkestara, dovoljno je pogledati samo našu Suboticu, trenutno u njoj aktivno djeluje 13 tamburaški sastava, ili Slavoniju gdje gotovo svako selo ima jedan ili dva sastava. Na našim prostorima, kako saznajemo iz priče starijih tamburaša, nikad nije bilo toliko tamburaških »bandi«. Ovo je veoma pozitivna stvar, jer znači da tambura živi i privlačna je mladima. Samim tim čuvamo tradiciju sviranja tambure koja je veoma duga u ovim krajevima. Kada je veća konkurencija, teže je probiti se, ali daje veću čar i prostor za napredovanje. Također, kako imamo veći broj sastava, publika lakše bira tko joj se sviđa. Da bi bio zapažen od publike, moraš pružiti kvalitetu i nešto novo, nešto što će ih zainteresirati.

KUŽIŠ?!: Tko su vam uzori?

Uzore vidimo u starijim kolegama koji se ovim poslom bave duže od nas i koji su sazreli u svom radu, mi smo još sastav koji je na početku i koji gradi svoju karijeru. Želimo se ugledati na njih, na sve ono najbolje što su stariji napravili, ali stvoriti pored toga nešto svoje, neki osobni pečat.

KUŽIŠ?!: Koliko autorskih pjesama imate, koja je najpoznatija? Tko piše pjesme? Planirate li neki autorski album u budućnosti?

Trenutno imamo tri autorske pjesme, ali svakodnevno radimo na novim pjesmama. Najpoznatija je, definitivno, naša prva autorska pjesma *Ej, tamburo* koju smo napravili prije tri godine, ona je začetak našeg autorskog rada. Pri stvaranju novih pjesama, najveći dio posla uradimo kolega Sebastijan Kantur, koji je i glavni vokal, i ja. Ja pišem tekst, a Sebastijan na moje riječi komponira pjesmu. U blizjoj budućnosti, točnije 2020., planiramo album o proslavi 10 godina našeg rada.

KUŽIŠ?!: Danas se glazba dosta sluša preko društvenih mreža ili Youtubea. Kako stojite na tom planu?

Prateći tijek vremena, aktivni smo i na tom polju, pogotovo u ovoj godini pandemije kada imamo manje mogućnosti sresti se sa svojom publikom. Imamo svoju stranicu na Facebooku i Instagramu gdje objavljujemo sve vezano za naš rad i Youtube kanal na koji postavljamo svoje snimke. U modernom vremenu to je nešto bez čega nema života; ako te nema na društvenim mrežama, gubiš se, kao da ne postojiš.

KUŽIŠ?!: Koji su vam najdraži momenti u dosadašnjoj karijeri?

Jedan od najdražih momenata nam je zasigurno *Festival bunjevačkih pisama* iz 2018. godine, kada smo sa svojom autorskom pjesmom *Ej, tamburo* osvojili drugu nagradu. Ovo je bio prvi put da smo nastupili s pjesmom koja je potpuno stvorena u našem bendu i bila je zapažena i od žirija i od publike.

Nakon toga, nastupili smo s istom pjesmom na *Zlatnom glasu zlatne doline* u Kaptolu u Hrvatskoj i osvojili prvu nagradu koja nam je automatski osigurala nastup na *Aurea Festu*, odnosno pedesetogodišnjici *Zlatnih žica Slavonije* u Požegi. Tu je i nastup na ovogodišnjem, 20. *Festivalu bunjevački pisama* s novom pjesmom *Neće Dunav zbog nas stati* gdje smo osvojili prvo mjesto i nagradu za najbolji tekst, aranžman i interpretaciju. Nedugo zatim nastupili smo i na *Tamburica festu* i osvojili nagradu za najbolji orkestar, najboljeg basprimaša i vokalnog solistu. Oba festivala održana su online zbog trenutne situacije, tako da je ovo bilo posebno iskustvo za nas. Zbog svega toga ova godina će nam ostati u posebnom sjećanju i posebno draga.

KUŽIŠ?!: I za kraj, koji su vam tamburaški planovi i snovi?

Kako sam već rekao, jedan od trenutno najaktualnijih planova je napraviti još novih pjesama do 2022., te snimiti svoj prvi autorski album. Voljeli bismo napraviti i svoj koncert kojim bismo obilježili taj album i naše godine zajedničkog rada. Sad su pred nama dvije godine da radimo, vježbamo i pravimo nove pjesme, a kada taj cilj ostvarimo, postaviti ćemo sebi nove ciljeve i nastaviti dalje ojačani onim što smo do tada postigli.

Tomislav Perušić

Vijest koja me najviše obradovala

Vijest koja bi me najviše obradovala je ta da više nitko nikad neće ratovati. Prestanak ratova bi riješio mnoge probleme u cijelome svijetu. Ratovi su pojave koje se događaju u sadašnjosti. Oni su uzročnici smrti nedužnih ljudi, gladi, siromaštva i neravnopravnosti među državama diljem svijeta. Takvi ratovi svakako nisu dobra pojava, zato što se troši nepotreban novac i vrijeme za ono što čini tugu i zlo u svijetu. Ratovi se vode zbog pohlepe, zavisti i ljubomore. Baš ti ratovi čine ljude zlima, bezosjećajnim, halapljivima, ljudima bez duše, srca, ljubavi, sreće i iskrene radosti. Isto tako, npr., Adolf Hitler je vodio Drugi svjetski rat zbog proširenja Njemačke (Trećeg Carstva), a provodio je i progon Židova. Želio je da postoji arijevska rasa. Navodno, dok je imao samo četiri godine, utapao se u rijeci. No, primijetio ga je svećenik te ga je on spasio od utapanja i smrti. Želim ovom rečenicom reći da Adolf nije naučio bitnu stvar u životu, da svatko treba biti tolerantan, bez obzira koje čovjek bio vjere, nacionalnosti, seksualnosti... Drugi svjetski rat je najgori rat u povijesti čovječanstva. U ovom trenutku dok ja ovo pišem umire oko tisuću ljudi širom planeta Zemlje zbog gladi, dehidracije, nei-

maštine, siromaštva, pa možda čak i više od ovoga broja. Meni je to jako jezivo, nezamislivo strašno i stvarno mnogo bolno i neopisivo tužno, dok bogati ljudi troše novac na ono što im uopće nije potrebno. Danas se pogotovo vode ratovi zbog nafte, ali uopće ne razumijem čemu zbog toga voditi ratove. Mnogo ljudi u svijetu je baš na ovakav način postalo bićima koja više nisu ljudskoga roda. Takve ljude neće i ne može nitko kontrolirati zato što sve više ljudi idu tim putem koji vodi do toga što današnjica zapravo i je. Čovjek takvim ratom postane nesvjestan svojih postupaka prema civilima, a što je još gore, on time upropštava budućnost svijeta. Niti jedan čovjek na ovom svijetu nije bez grijeha, ali ići tako u propast je, meni osobno, kao da takav čovjek nikad nije osjetio trunku sreće i ljubavi. Stvarno mi je žao tih ljudi i volio bih da znaju da rat nikada nije rješenje, i nikada neće ni biti. Dokle god planet Zemlja bude postojao vodit će se ratovi i neprijateljstva među državama, no još uvijek postoji ljubav, radost, sreća, iskrenost, prijateljstvo i tolerancija koji će se zauvijek održati živima među pravim ljudima.

Gabriel Skenderović, TON 1/6,
Politehnička škola, Subotica

Je li sreća u čovjeku ili izvan njega?

Mnogi ljudi u 21. stoljeću misle da se njihova sreća nalazi u novcu, u materijalnim stvarima. Oni koji tako razmišljaju zapravo ne znaju što je prava i iskrena sreća. Usudila bih se ići toliko daleko te reći da njihova sreća ni ne postoji, to je samo privid.

Ljudi koji svoju sreću temelje na prolaznim i potrošnim stvarima ne poznaju pravu sreću, ne poznaju njezinu izvornost koja se krije u ljubavi, u bliskosti s drugim ljudima. Takvi ljudi ne poznaju pravu sreću jer je za to potrebno više od novca. Potrebno je nekoga voljeti, potrebno je osjetiti uzvraćenu ljubav. Ljubav prijatelja, obitelji, općenito neiskvarenih ljudi, onih iskrenih i dobrih, je ono što nam

treba za sreću. Nema sreće u novcu i nikada je neće biti, a novac često može pokvariti ljude. Baš te ljude koji su nekada bili sretni i voljeni, ali su izgubili svoju sreću pa pokušavaju na sve načine popuniti tu prazninu. I baš zbog te praznine nevoljeni ljudi su nesretni, a voljeni su sretni. Sretni ljudi znaju cijeniti nečiji oprost, nečije kajanje, dok nesretni ne obraćaju pažnju na takve stvari. Sretni ljudi znaju oprostiti i reći »oprosti«, jer su svjesni svojih pogrešaka, svjesni su da jedino na taj način mogu zadržati kraj sebe životno važne ljude. Što je čovjek bez prijatelja? Čovjek bez prijatelja je kao knjiga bez riječi, kao dječje lice bez osmijeha. Čovjek uvijek mora težiti ostvarenju svojih snova i svojih nadanja, jer što je

čovjek bez snova? To je nesretan čovjek jer se ne može nadati boljem, a to bolje mu donosi sreću. Ta sreća je potrebna svima! Svima nama koji želimo voljeti, sanjati, napredovati, svi mi koji želimo biti bolji ljudi, svi mi nastojimo biti promjena koju želimo vidjeti u svijetu. Čovjek bez ljubavi je čovjek bez sreće. Neki ljudi misle da nemaju sreće ako nemaju puno novca, nakita, brzih automobila ili nekih skupih stvari. To nije ljubav i to nije oblik sreće kakav je potreban čovjeku. Prava sreća se krije u iskrenom osjećaju, poljupcu voljene osobe, dobronamjernosti, prijateljevoj podršci, majčinom zagrljaju, očevom ohrabrenju... I to je samo samo djelić onoga što posjeduje jedna sretna osoba. Sreću možemo mjeriti količinom pravih prijatelja, količinom sretnih trenutaka, količinom nezaboravnih uspomena, količinom osobnih uspjeha... Sreću ne treba mjeri-

ti brojem likeova na društvenim mrežama i brojem pratiteljima ili pak količinom novca koju posjedujemo. Sreću nam mogu donijeti i neke vrlo jednostavne, a značajne stvari kao dobra knjiga ili bavljenje sportom. Nije bitno odakle dolazi ta sreća dokle god volimo i dokle god smo voljeni. Nekada je dovoljno samo prepoznati iskren osmijeh i razumjeti koliku neprocjenjivu vrijednost ima.

Za sreću vam nisu potrebni skupi pokloni ili novac. Potrebni su vam dobri i iskreni ljudi, potrebne su vam sitnice koje život čine posebnim, potrebne su vam prave stvari koje imaju veliku životnu vrijednost. Jer sve što čini tu istinsku sreću ne može se kupiti novcem.

Tamara Vojnić Hajduk, GFT3/8,
Politehnička škola, Subotica

Cijeli svijet je pozornica

Ljudi dolaze i odlaze, bivaju doneseni i odneseni iz naših života, skoro kao likovi u omiljenoj knjizi.

Ako se dublje zagledamo u život, vidjet ćemo da je on jedna velika pozornica. Lako je zaključiti da smo pojedine uloge dobili rođenjem jer nismo mogli birati koji ćemo lik biti. Jednako tako, nismo mo-

gli birati ni svoju obitelj, ali zato imamo mogućnost izabrati prijatelje i životne suputnike. S druge strane, svatko ima svoju priču u kojoj je glavni lik. Kao i svaka priredba, tako i život ima svoj početak i svoj kraj. Znamo da je kraj kada okrenemo novi list, tada se usredsređujemo na one nove likove, a ne osvrćemo se na one stare. Likova ima raznih, od onih koji se nazivaju svojim imenom i prezimenom do onih koji glume. Također ima i onih koji žele da su netko drugi, neka viša klasa pa svako jutro uzimaju novu masku iz ormara. Ovdje na životnoj pozornici učimo jedni od drugih, učimo na svojim greškama, ali učimo i na tuđim. Često se rukujemo s ljudima prljavih ruku ili ljubimo s onima ukaljanog obraza, a da toga nismo ni svjesni. Tražimo nježnost od onih

grubih, volimo one koji nas ne vole, ne volimo one koji nas vole i tako u krug. Na ovoj pozornici, gdje je svaki korak opasan i nepredvidiv, ima i onih koji će nas podignuti kada padnemo, pružiti nam ruku kada je teško. Prijatelji su ti koje biramo sami, a izabrati prave prijatelje danas može biti vrlo izazovno. Izazovno je i teško, jer se danas većina ljudi krije iza maske, glume lažne prijatelje te gledaju kako da nam nanese neko zlo. Većina ljudi stavlja maske samo da bi bili primijećeni, da bi privukli željenu pažnju, jer se nekima ne sviđaju njihova prava lica koja su daleko od očekivanja. Uzalud nam je da budemo netko drugi samo da bismo se drugima svidjeli, trebamo im se svidjeti onakvi kakvi jesmo, jer to nam je najveća nagrada. A da bi nas drugi prihvatili onakvima kakvi mi jesmo, prije svega trebamo mi sami sebe prihvatiti, zavoljeti i prigrliti. Prihvatiti sebe u potpunosti i ne dati da nam itko ili išta poljulja vjeru u vlastitu snagu. Treba djecu učiti da budu ono što jesu, jer kad se svjetla ugase, kad se skinu kostimi i šminka, dobijamo zasluženi pljesak i ostajemo sami sa sobom ili odrazom u ogledalu. Jesmo li sretni i imamo li na kraju dana zadovoljni osmijeh na licu? Naravno da ne, jer svijet nije vidio prave nas nego umjetne kopije.

I možda se moj *svijet kao pozornica* razlikuje od onog svijeta i one pozornice kakvim ih je zamišljao William Shakespeare, ali bilo kako bilo, možemo se složiti da je *cijeli svijet jedna velika pozornica*, neovisno o različitostima interpretacije toga svijeta i te pozornice.

Izabela Tot, GFT 2/10,
Politehnička škola, Subotica

Marko Tolja

Foto: Jutarnji.hr

(Pametni i) knjiški ljudi

Nadasve je poznato da nije svatko tko čita pametan, ali da svi pametni čitaju. A poznato je i da nije svatko tko je pametan i mudar, ali pretpostavljam da obrnuto vrijedi. Bio pametan ili ne, mudar ili ne, pametan a ne mudar, mudar a ne pametan ili pametan i mudar, vjerojatno je knjiški čovjek.

Inače, sasvim slučajno, *Pametni i knjiški ljudi* naslov je jedne *Azrine* pjesme. Pametan ili ne, nije na nama suditi, iako je nekad takav sud samo izraz očitog; stoga pametno ostavljam u zagradu. Ali knjiški ljudi... »usamljeni marginalci, polusvijet«?

Knjiški čovjek?

Mogao bih parafrazirati onu **Balaševiću**: »Knjiga se krije i čuči u svakom od nas, i čeka pravi čas«. No, ozbiljno govoreći, iskreno mislim da nema čovjeka koji mrzi knjige, ima samo onih koji mrze većinu knjiga. Mislim da je ovo originalna misao, jer se ne sjećam da sam je negdje pročitao ili čuo. Također mislim da se svatko raduje novoj knjizi, pritom *sotto voce* predajem ovoj rečenici i dublji smisao dodajući: pogotovo ako je nabaviš jeftinu. A ima li boljeg mjesta za to od Sajma knjiga? Ogroman broj knjiga svih žanrova i vrsta privlači ljude. Bio ti, dragi čitatelju, srednoškolac, student, radnik, neradnik, umirovljenik ili nešto između, sigurno ima nešto što te zanima i privlači. Neka spoznaja za kojom težiš, poput 101 najljepše priče za laku noć ili slično, poput priručnika za inženjere. Baš tako, sve je jasno – knjiga je samo posrednik između onoga što ne znaš i onoga što bi volio znati. Mi ljudi smo navikli crpiti znanje iz knjiga, i ne samo znanje... stekne se i mnogo više, ali to je već filozofija.

Interliber 2020.

Ove godine je, zbog epidemiološke situacije, otkazan sajam knjiga u Zagrebu *Interliber*. Slično tako i Sajam knjiga u Beogradu. *Interliber* u stvari nije otkazan već samo odgođen za proljeće iduće godine, ali popusti nisu bili odgođeni, samo premješteni. Tako ćemo u ovih godinu dana možda imati i tri *Interlibera*: studeni 2020., proljeće 2021., studeni 2021. Hvala sestre korono, kako bi je nazvao sv. Franjo vjerojatno (a vidio sam da je neki franjevci tako i zovu). Sezona prva, studeni 2020., došla je do brojke 5.

Autori mojih ovogodišnjih sajamskih ulova abecedno su: **sv. Hilarije, Ljudevit Montfortski, Toma Bebić, Toma Akvinski i Vilim** iz Saint-Thierryja. Većina knjiga su, pretpostavljate,

duhovnog karaktera, i to je u redu. Duhovno ionako ima prednost nad materijalnim. Neću vas zamarati opisima i koje su knjige kakve, ali ću vam prenijeti zanimljive aforizme Tome Bebića:

»Kako sam, pitaš. Srednje: gore nego jučer, bolje nego sutra« ili »Ne znam da li je teško umrijeti, ali znam da je teško umirati«.

Problemi knjiških ljudi

Svatko tko cijeni nešto želi to i čuvati što bolje može. Bilo duhovno, tjelesno ili materijalno. To ne moram razglabati, ali kao uvod u problematiku evo jednog ilustrativnog primjera: ne mogu reći da nisam razumio kad se moj otac ljutio na mene kad bih nakon slušanja nekog CD-a iz njegove kolekcije ostavio isti slučajno unutar CD playera; u žurbi ili tko zna iz kojeg razloga spremio kutiju od CD-a na krivo mjesto ili ga ne vratio uopće. Mogli biste i sami zamisliti što sve djeca mogu učiniti i vjerojatno sam upravo sve to i učinio. Iako se ne sjećam da sam ikad razbio ili uništio CD ili nešto od opreme, odmah da se ogradim. Kao što sam rekao, nije da nisam shvaćao, ali nije ni da sam potpuno shvaćao ljutnju. Da se opet pozovem na Balaševića: »Kad odrasteš, kašće ti se samo«. Iako sam naslijedio veliku ljubav prema glazbi, nisam naslijedio veliku ljubav prema CD-ima. Ja sam ipak moderno dijete. Stvar koju ja cijenim na takav način su knjige.

Ovih dana promatram knjige koje su sa mnom trenutno: počinju se stvarati valovi od stranica ili ako je uvez meki, počinju se otvarati kao Crveno more pred Mojsijem. Ako se i vama to događa i pitali ste se zašto, evo vam odgovora: vlaga. I osjećaj kada uzimaš knjige da ti traju, a pred nosom ti izmiče njihovo blagostanje, sjetim se oca, kako me tužan gleda, jasne su mi one riječi, i njegova kosa sijeda, i njegova kosa sijeda. Nije mi praksa, no nemojte mi zamjeriti što šalom odajem počast **Kići** koji je uvijek imao dobrih fora.

Ivan Čavrgov

Ivan Poljaković i »Bunjevačke novine«

Bunjevačke novine su izlazile u Subotici pred sam Drugi svjetski rat, tjedno od kraja veljače 1940. do početka travnja 1941. godine. Pokrenute su nakon što je Neven, prestao raditi u korist bunjevačke ideje. Tako su popunile prazninu koja je nastala u bunjevačkom novinarstvu. Iako su izlazile kao »organ nezavisnih Bunjevaca«, bile su zapravo tijelo Jugoslovenske radikalne zajednice za bačke Bunjevce. Vlasnik i urednik im je bio liječnik **Ivan Poljaković**, istaknuti član i agitator mjesne organizacije JRZ-a u Subotici. Ovaj pravak političkog života međuratne Subotice je gotovo potpuno pao u zaborav i zato je potrebno baciti malo svjetla na njegovu biografiju.

Njegov angažman je zanimljiv jer je počeo djelovati unutar hrvatske opcije, a kasnije je zdušno podupirao bunjevačku ideju. Poljakovićev životopis, kao i rad navedenih *Bunjevačkih novina*, prilog su povijesti nacionalno-identitetske problematike bunjevačkih Hrvata/Bunjevaca koja postoji i danas.

Probunjevački političar

Literatura slabo govori o Poljakoviću, neusporedivo manje nego o njegovim suvremenicima s političke scene u međuratnoj Subotici. Rođen je 1902. u Subotici. Stekao je u Gracu (Austrija) diplomu za internu medicinu i malu kirurgiju 1929. godine. Poslije studija zaposlio se u Subotici i imao ordinaciju u svojoj kući. Poljakovićev politički oponent, **Josip Đido Vuković**, prvak Hrvatske seljačke stranke u Bačkoj, tvrdio je da je Poljaković »u svojoj mladosti oko cijelih 6 godina igrao vodeću ulogu među hrvatskom omladinom u Subotici poznat kao Hrvat non plus ultra, voljan ginuti za crven-bijeloplavi«. (*Hrvatski dnevnik*, 6. veljače 1940). U nedostatku dodatnih izvora teško je utvrditi vjerodostojnost Vukovićevih tvrdnji. Međutim, pouzdano je da Poljaković bio aktivan član JRZ-a i Sokolskog društva u Subotici. Bio je posljednji predsjednik sokolske organizacije u Subotici. Sa spomenutih pozicija zdušno je podupirao bunjevačku ideju.

Kolovoza 1932. izabran je za člana upravnog odbora Sekcija zbora nogometnih sudaca u Subotici. Bio je suosnivač Jugoslovenskog nacionalnog društva *Biskup Ivan Antunović*. Prvo je bio njegov potpredsjednik (1934.), a zatim i predsjednik (1937.). Početkom 1939. podupirao je akciju subotičkog tjednika *Neven* za osnivanje stalnog kazališta u Subotici. Bio je nominalni urednik *Bunjevačkog kalendara za godinu 1940.*, koji je

izdala Prva bunjevačka čitaonica. U društveno-kulturnom radu pomagala mu je supruga, **Lujza Poljaković**, učiteljica.

Jugoslovenska radikalna zajednica

Kao član JRZ-a ostavio je značajan trag u radu mjesne organizacije. Bio je vođa jedne od pet frakcija JRZ-a u Subotici. Vođe ostalih četiri frakcije bili su odvjetnik **Mirko Ivković I Vandekić**, žednički posjednik **Marko Jurić**, odvjetnik **Deneš Štrelicki** i **Gabor Santo**. Prilikom posjeta ministra prometa **Nikole Bešlića** početkom 1940. priredio je večeru u njegovu čast. Naročito se istaknuo u predizbornoj agitaciji. Pred općinske izbore u Bačkoj lipnja 1940. održao je agitacijski govor u Bajmaku o slozi Srba i Bunjevaca. Po ulasku mađarske vojske u Suboticu doživio je torturu zbog svojih veza sa Sokolskim društvom. Međutim, pretrpljene muke nisu okamenile njegovo srce. To se

najbolje vidjelo nakon anglo-američkog bombardiranja Subotice u proljeće 1944. Tada se njegova supruga priključila akciji za prikupljanje pomoći za stradale obitelji.

Sudjelovao je i na osnivačkoj skupštini Sokolskog društva za rekreaciju i fizičko vaspitanje u Subotici održanoj 26. lipnja 1942.

O pozadini pokretanja *Bunjevačkih novina* Poljaković je slabo govorio. U intervjuu za *Subotičke novine* 25. svibnja 1990. izbjegavao je, da li zbog poodmaklih godina ili uslijed nespremnosti, da na pitanja novinara **Ladislava Kovačića** odgovara otvoreno. Međutim, i iz šturih odgovara može se vidjeti tko je još od Bunjevaca sudjelovao u održavanju *Bunjevačkih novina*. Bili su to pravnici **Balint Vujkov** i **Marko Peić** i odvjetnik **Ivan Malagurski Čurčić** (brat **Mare Malagurski Đorđević**). Protivnici, okupljeni oko *Subotičkih novina* okarakterizirali su *Bunjevačke novine* kao »protivhrvatsku hajkačku štampu« i tvrdili da ih ne financira Poljaković, nego da »izvori vode dalje«, aludirajući pritom na Jugoslovensku radikalnu stranku. (*Subotičke novine*, 10. svibnja 1940). Bilo kako bilo, *Bunjevačke novine* su okupljale jedan dio bunjevačke inteligencije, koji se nije identificirao s hrvatskom nacijom.

Vladimir Nimčević

ZOV DIVLJEG ZAPADA 2

SCENARIO I CRTEŽ: KRISTJAN SEKULIĆ

NAKON CJELODNEVNOG JAHANJA KROZ DIVLJI I NEMASTANJENI DIO MONTANE, NAŠ LEWIS JE U PRATNJI VJERNOG PSA ZEEPA, PRONAŠAO MJESTO Gdje će ZANOĆITI. DAN SE POLAKO POVLAČIO PRED NASTUPAJUĆOM NOĆI. IER JE SUNCE TIHO NESTAJALO IZA HORIZONTA.

LEWIS JE ZNAO DA VRUJEME U KOMU ŽIVI IMA SVOJIH PREDNOSTI. NO, ČINI SE DA U NJEMU JOŠ UVIJEK TITRA ONAJ ŽAR U DUŠI, KOJI JE GRUBAO SRCA TRAPPERA, AVANTURISTA, I COWBOYA NA DIVLJEM ZAPADU. POTREBA ZA OSAMOM, GDJE MOŽE DUŠOM OSJETITI ONU ISKONSKU I NARAVNU SVEŽU ČOVJEKA I PRIRODE, BILA JE JAČA OD SVEGA.

PODSVJESNO JE POPUT DRUGIH AMERIKANACA SHVAĆAO SVU IRONIJU VLASTITA NASLJEDA, KOJE JE BILO OPTEREČENO KRVAVOM ZBOG OTIMANJA ZEMLJE OD INDIJANACA I NJHOVO UNŠTENJE PORADI PROFITA I TOBOŽNJEG NAPRETKA.

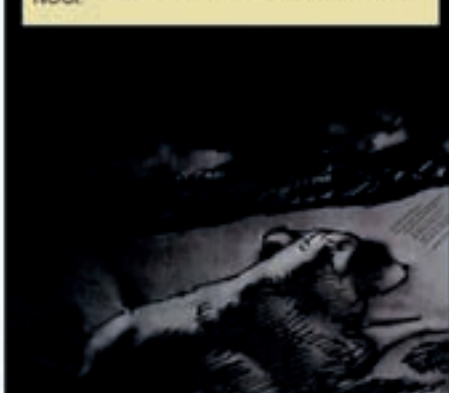
NAKON SVEGA, LJUDI SU IPAK SHVATILI

DA NEMA TOG NOVCA KOJI MOŽE PLATITI SLOBODU, NITI SAČUVATI ZEMLJSKI RAJ. A DA JE VRUJEME PROVEDENO UZ ŽIVOTINJE JOŠ JEDAN IZNIMNI DAR ŽVOTA.

A U DIVLJINI SVE VRVI OD ŽVOTA I TUJEKOM NOĆI.

ODMORI SE I TI DOBRI MOJ. SUTRA NASTAVLJAMO U SMJERU VO-
DOPADA GDJE ĆEMO SE
UTABORITI!

SWISH!
SWOOOSH!

?!?

CREACK!

KOJI JE SADA TO
VRAG? VUK NE RADI
TAKVE ZVUKE. MOŽDA
JE MEDVJED ILI...

CLICK!

NE NIJE
TO JE NEKAMA-
NJA ŽIVOTINJA.

SWEESHHH!

ISUSE DRAGI,
PA TO JE SAMO MALI
NESTAŠNI RAKUN. UFFFFF
SRCE MI JE STALO JER JE MO-
GAO BITI RIS, PUMA ILI KOJOT.

PRIKRADANJE NOĆU
TI NIJE BAŠ PAMETNO MALIŠA.
MOGAO SAM TE UPUCATI A TO
SE OBOJICI NE BI SVIDJELO
ZNAŠ LI TO?

CLICK!

WOOUFF!

ZATO SE TI
NISI UZBUDIO. ZNAO SI
DA NISMO U OPASNOSTI
IZGLEDA DA STARIH HTIO TO
SEBI PRIZNATI ILI NE. OČITO
SU MI I ŽIVCI POPUSTILI S
GODINAMA.

Tinejdžeri i ljutnja – razvijanje samoregulacije

Ljutnja se kod tinejdžera može manifestirati na različite načine. Nekada je usmjerena na unutra (takvu ljutnju okolina često ne percipira), a nekada je usmjerena na van. Ljutnja usmjerena na van katkada zna izgledati ovako: razbijanje tipkovnice, šutiranje konzole za video igrice, trganje slušalica, bacanje joysticka, treskanje vratima, bacanje mobitela...vikanje, psovanje, vrijeđanje...

Da bismo razumjeli što se događa i što dovodi do gorepomenutih ponašanja, važno je razlikovati emociju (osjećaj emocije) od iskazivanja emocije, dakle ljutnju od »ljutitog« ponašanja.

Ljutnja vs. »ljutito« ponašanje

Emocija koju osjećamo je jedno, a ponašanje koje proizlazi iz toga je nešto drugo. Tako će netko osjećati ljutnju i pokazati to lupanjem i vikom, a netko će ljutnju pokazati plačem itd. Dalje, netko će možda osjećati tugu ili neku drugu emociju, a iskazat će to ponašanjima koja smatramo »ljutitim«.

Naime, ljutnja, se prema jednoj od definicija, javlja kada procjenjujemo da netko narušava neku našu vrijednost. Cilj ljutnje bi bio postaviti granice. No, kako onda objasniti ljutnju i gore opisana »ljutita« ponašanja u kojima je tinejdžer sam i nema druge osobe koja bi narušavala njegove vrijednosti? U spomenutim situacijama riječ je o iritaciji i frustraciji. Razvojno, emocija ljutnje proizlazi iz osjećaja frustracije i iritacije. Malo djetete osjeti frustraciju i iritaciju kada ga nešto sprječava da ispuni neku svoju želju i potrebu.

Tako i u gorepomenutim primjerima tinejdžer se kroz opisana ponašanja u stvari nosi s frustracijom.

Ponašanja možemo mijenjati

Je li to u redu? Emocija je uvijek u redu i često ne možemo birati kako ćemo se osjećati. Ponašanja su ta na koja možemo utjecati i koja možemo mijenjati. Razumljivo je da se roditeljima opisana ponašanja ne sviđaju i često od tinejdžera traže promjenu ponašanja, nekada čak i sami pri tomu vrlo ljuti.

Emotivno sazrijevanje je na neki način i učenje učinkovitijih i prihvatljivijih načina da se nosimo s frustracijom i da dio frustracije možemo izdržati. Emotivno sazrijevanje u velikoj mjeri je stvar iskustva i da bi bilo optimalno, djetetu je potrebna podržavajuća okolina. Da bi tinejdžer naučio bolje se nositi s frustracijom i promijeniti ponašanja, potrebno je više od razgovora. Potpora roditelja u tomu može jako puno pomoći.

Emocionalna samoregulacija

Kako pomoći tinejdžeru da razvije emocionalnu samoregulaciju?

Općenito, pravilo bi bilo: dok je tinejdžer u afektu ne vrijedi mu objašnjavati, govoriti i tražiti da promijeni ponašanje (sjetite se: plivati učimo dok je more mirno, tako i ovdje, tek kad se umiri možemo porazgovarati).

Također, potrebno je više od razgovora! Razgovorom će mu roditelj moći objasniti koja ponašanja su mu prihvatljiva a koja nisu, no tek kroz gradnju kvalitetnog odnosa pomoći će mu da razvije kapacitete za nositi se s frustracijom.

Specifičnosti

Obitelji se razlikuju po obiteljskoj dinamici, a tinejdžeri i roditelji svatko po svojem temperamentu, postojećem odnosu itd. te nema jednog recepta za sve. Ono što roditelj može u tom smislu istražiti je sljedeće:

– Kako regulira vlastite emocije? (Što je više svjestan vlastitih emocija i emocionalnih reakcija tim će biti bolji primjer djetetu.)

– Koji je njegov odgojni stil? Ako je prezaštićujući, moguće je da je štutio dijete od raznih frustracija te ono nije imalo priliku razviti kapacitete za nositi se s frustracijom niti razviti samopouzdanje kroz razvijanje vještina, kroz pogreške i uspjehe. (Npr. ako je na sebe preuzimao djetetove dužnosti, npr. pisanje zadaće, čitanje lektire, opravdavao mu neopravdane izostanke itd.)

– Zna li učinkovito postaviti granice? Granice su djetetu važne, jer bez granice nema osjećaja sigurnosti. (Postavljanje granica je važno ne samo u odnosu s djetetom nego i u drugim životnim situacijama, jer djeca, u najvećoj mjeri, uče po modelu).

– Koliko vremena provodi u slobodnim zajedničkim aktivnostima s djetetom? (Ljudska bića razvijaju kapacitete za samoregulaciju iz kontakta s drugima, kroz igru, druženje, zabavu; dok su djeca mala, uglavnom smo u većoj mjeri uključeni u igru s njima, a kada su u pitanju tinejdžeri sve je manje igre i komunikacija se često svodi na: Kako je bilo u školi? ili, na žalost, česte svađe)

Što roditelji mogu učiniti?

Roditelji mogu: graditi i razvijati odnos; provoditi vrijeme u prirodi, družiti se; razgovarati o anegdotama iz prošlosti i planirati zajedničke buduće aktivnosti; pozvati djecu da podijele s njima neke od stvari koje ih zanimaju (mobiteli, igrice i slično), glazbu koju slušaju i potruditi se razumjeti što je to što oni u tomu vide i za što im je to toliko zabavno (suzdržati se od komentara) te poštovati emocije i mišljenje svoje djece (ne moramo se slagati s nečijim mišljenjem da bismo ga s uvažavanjem saslušali).

Marina Balažev, prof. specijalizantica transakcijske analize – smjer psihoterapija

O predstavi *Avaške godine* Književno-teatarskog kružoka HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice

Suočavanje s vlastitošću

Poetski prikaz *Avaške godine* u produkciji Književno-teatarskog kružoka HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice doživio je svoje premijerno prikazivanje 8. studenoga. Redateljica **Nevena Mlinko** otvorila je ovim projektom novo razdoblje amaterske drame na hrvatskome jeziku u Subotici, Vojvodini i Srbiji.

Poetski prikaz nastao je prema književnome predlošku **Milovana Mikovića** *Avaške godine: krhotine poeme u nastajanju* prvi puta objavljene 1991. godine. Ovaj, za suvremenoga govornika bunjevačkoga govora vrlo zahtjevan tekst pisan ikavicom kakvu su govorili nekada davno trebalo je oživjeti i iznijeti na svjetlost dana pred publiku već odvikavanu i suvremenim dobom odmaknutu od ovoga govora. U ovome zahtjevnome koraku ovoga pothvata kružok je i uspio. Premda većim dijelom vrlo mlad, ansambl je uspješno iznio sočan ikavski govor.

Izgubljene »riči«

Avaške godine pokazale su kako smo zaboravivši i izgubivši neke riječi ostali uskraćeni i za široku paletu osjećanja i doživljaja koje one označavaju. U ovome izvođenju mnoge od tih riječi i njima pripadajućih osjećanja provrle su na sceni i započele svoje kruženje kao probuđene sjene. Okomile su se te riječi na gledatelja i nadamo se da mu neće dati mira.

Mlinko, koja je dramatisirala i režirala predstavu, i sama je imala ulogu mlade. Glumačku ekipu činili su: narator **Slađan Bošnjak**, bačo – **Zoltan Sič**, nana – **Nataša Stipančević**, deran – **Vedran Peić**, uručitelj – **Darko Baštovanović**, kao i *sjene* **Katarina Ivković Ivandekić**, **Katarina Ivanković Radaković** i **Katarina Piuković** i statisti **Marijan Romić**, **Marin Piuković** i **Danilo Milojević**.

Muka i radost

Glumci su vrlo dobro iznijeli poetske fragmente života kakav je nekada u neko ne sasvim određeno vrijeme bio na bunjevačkom salašu. Čini se gledatelju da je ta vanvremenost ili sjevremenost osobito naglašena isticanjem karaktera, a izbjegavajući svođenje na događajno. Narativni tijek postoji i može se fragmentarno, ali vrlo lagano i oprezno uhvatiti priča o životu jedne obitelji. Mentalitetski, karakterno, kulturološki i povijesno vezali su likovi gledatelja uz svoju muku i radost. O životu i svim njegovim rukavcima glumci na sceni su hrabro progovorili, podcrtavajući potrebu umjetničkoga promišljanja onoga što se stoljećima nataložilo u ljudima ovoga podneblja. Tekst Mikovićeve

poeme može se promatrati u više ravni, nelinearan je i zahvata vrijeme zbiljsko i vrijeme mitsko. U njemu su upleteni unutarnja tragika jednoga čovjeka, obitelji i šire društvene zajednice kroz vrijeme na jednome prostoru koji je izvjesno ovdje, ali je u njemu kodirano i jedno *tamo* odakle je došao, čega se svjesno ne sjeća, ali koje ga katkada samo posjeti i podsjeti. Ovu tragičku čovjeka pritiješnjenog svojim obiteljskim brigama, svakodnevicom i prekretnicama jasno smo vidjeli oličenu u likovima *baće*, *nane*, *derana* i *mlade*. Lik *baće* donio nam je čovjeka obesvješćenog i izblijeđenog ratovima, neimaštinama i režimima, a potom silom razbuđenog u ulozi *pater familiasa*. Zoltan Sič uspio je uprizoriti ovaj nezaliječivi unutarnji lom i pokušaje ponovnoga preuzimanja patrijarhalne uloge autoriteta oca. Rastrzani deran kojega je nosio Vedran Peić prepuštao se sjenama koje su ga spopadale i navodile na pravi i krivi put koji nije uspio i mogao birati.

Uloga sjena je inovativni i dobro osmišljeni iskorak u oslikavanje podsvjesnoga. Svojim držanjem i naglašenom auditivnom ulogom značajno su pridonijele prikazivanju rastrzanosti unutar lika derana.

Glazbu je vrlo vješto i skladno odabrala **Nela Skenderović**. Scenografija je djelo **Kristijana Milankovića**, za vrlo efektanu rasvjetu pobrinuo se **Marin Jaramazović**, a **Ivan Piuković** je kostimograf i rekviziter.

Trebalo je domaćoj publici jedno suočavanje s onim što smo i tko smo kao kolektiv bili i što nam je od toga ostalo. Ne treba publiku tetošiti i ugađati joj onim na što je navikla. Treba ju buditi, pitati, sa sobom suočavati i na koncu odgajati ju za umjetnost i njezine mnogostruke plodove. *Avaške godine* koje je Nevena Mlinko s književno-teatarskim kružokom za nas provjetrila, okupala i umila nesvakidašnji su doživljaj za ovdašnju publiku. Mladome kružoku i glumačkoj ekipi želimo da nas i dalje drže u pripravnosti svojim budućim radom i inventivnošću.

Klara Dulić-Ševčić

Karirane natkošulje

Ove godine su u modi kaputi – natkošulje velikog kroja ili »oversize«, i to po uzoru na košulje. I to karirane. S prednje strane imaju dva velika džepa baš kao i košulje. Veoma su popularni ove jeseni i mnoge trendi djevojke su već uzele svoj komad. Što se tiče udobnosti, ovdje je ona na prvom mjestu, ovi komadi odjeće su široki, komforni, možete ih kombinirati uz svakakvu odjeću, jedino ne preporučam veoma elegantnu, više su za dnevnu varijantu i za šetnju. Također se mogu nositi i uz visoku i uz nisku obuću, svakako uz prethodno bakandže (o kojima smo pisali u prošlom broju). Posljednjih godina, kao što se može primijetiti, vlada udobna moda, te možete izgledati veoma lijepo i osjećati se veoma udobno i komforno, a u trendu ste. Još jedan plus za udobnu modu je što stoji svakome te ne morate biti manekenski građeni da biste bili u trendu i lijepi. Ali! Ovakve natkošulje jesu udobne i lijepo se osjećate u njima, one su ipak samo trenutni krik mode što znači da će možda sljedeće sezone ili one tamo već biti demode i zaboravljene. No, ukoliko volite takav stil i kariranu odjeću ovaj komad je baš za vas, te se nećete osvrćati na trenutni trend nego na ono što vas čini sretnim i lijepim.

Milijana Nimčević

Foto: zara.com i stradivarius.com

U iščekivanju prvog EP-ja

Jedna od najzanimljivijih pojava u posljednje vrijeme na domaćoj trap sceni je svakako mladabeba (da, piše se spojeno i malim slovima), koja dolazi sa sjevera, iz Subotice. Ako još niste čuli za nju, vjerujem da uskoro ćete, jer njena baza slušatelja raste iz dana u dan, a nedavno je u Beogradu održala svoj prvi nastup. Njene pjesme možete pronaći na Youtubeu.

U ovom broju razgovaramo s mladombebom i saznajemo više o njenim počecima, trap glazbi, uzorima i planovima.

KUŽIŠ?! Što te je privuklo hip hop i trap žanrovima? Kada si shvatila da se želiš baviti baš tom glazbom?

Hip hop slušam od od kada sam bila mala, to je nešto što je nesvjesno i oduvijek prisutno u mom životu, a s obzirom da je trap evolucija hip hopa/repa rekla bih da je to da počnem stvarati takvu muziku samo prirodan i jedini logičan ishod.

KUŽIŠ?! Kada i kako su nastale prve pjesme? Sjećaš li se svoje prve rime?

Prvu pjesmu sam napisala s otprilike devet godina i bila je na engleskom. Ne znam gdje je ta pjesma danas, vjerojatno sam je negdje bacila jer me je bilo sramota da je itko čuje, ali da se mogu vratiti natrag vjerojatno bih otišla samo da pročitam što sam tu napisala (smijeh).

KUŽIŠ?! Tko su ti glazbeni uzori?

Nemam direktne uzore, mislim da mi se to dešava podsvjesno ali svakako sam odrasla na **Tupacu** koji mi je dosta dugo bio uzor/idol. Sada nemam baš uzore jer sam najviše fokusirana na sebe i svoju istinu.

KUŽIŠ?! Nedavno si imala nastup u Beogradu, u prestižnom klubu **Dragstor**. Kako je bilo?

Preljepo, stvarno puno ljubavi i puno prelijepih ljudi koji su uljepšali večer. Bila je trema i neugodno

nastupati prvi put, ali je u isto vrijeme to bio jako važan događaj za mene, događaj koji je i meni promijenio perspektivu sebe.

KUŽIŠ?! Što je sljedeće što možemo očekivati od mladebebe?

Trenutno radimo na EP-u, što je u suštini kao kraći album. Treba izaći krajem godine ili početkom sljedeće godine, sve zavisi od situacije i okolnosti s pandemijom. Nadamo se najboljem.

Ivan Benčik

TV serija: *To smo što smo*

Europa nije Amerika

22

U originalnom naslovu *We are who we are*, a u prijevodu *To smo što smo* premijerno je prikazana serija u produkciji producerske kuće HBO i *Sky Italy*. Priča prati grupu tinejdžera koji žive u američkoj vojnoj bazi u jednom talijanskom gradiću. Njihovi roditelji su vojnici koji se svake tri godine sele iz baze u bazu skupa s obiteljima, te narativ započinje onoga trena kada se u vojnu bazu doseli nova pukovnica Sarah Wilson (**Chloe Sevigny**) skupa sa svojim sinom Fraserom (**Jack Dylan Grazer**). Fraser, koji je po prirodi vrlo osoben i teško započinje kontakte, uspijeva započeti prijateljstvo s djevojčicom Ceitlin (**Jordan Kristine Seamon**), te skoro cijelih osam epizoda prate njih dvoje u pokušajima da spoznaju što novo o sebi samima.

Kreatori serije su, između ostalog, **Luka Guadagnino** (najpoznatiji po filmu *Call me by your name*) i poznati talijanski pisac **Paolo Giordano** koji je tijekom pandemije napisao knjigu o autoritarizmu koji će svoje daleko dublje korene pustiti upravo kroz iskorištavanje pandemije covid-19 u političke svrhe.

Neiskorištene političke implikacije

Međutim, kada je u pitanju serija *To smo što smo* političkih ili bilo kakvih drugih implikacija na značajnijem nivou nema. Iako veoma zanimljiva početna premisa o djeci vojnih lica koja cijelo svoje djetinjstvo provode lutajući po svijetu zbog prirode posla svojih roditelja, serija ipak govori o intimnom svijetu odrastanja i tinejdžera – prve ljubavi, prvi odnosi, prekomjerna upotreba alkohola i sve ono što određeni broj tinejdžera bar ponekad iskusi. Talijanska obala tako postaje više nekakvo romantičarsko mjesto u kojemu se tinejdžeri oslobađaju, ljute, sazrijevaju, dok potencijal same premise djeluju neiskorišteno. U nekoliko navrata autori se bave američkim izborima (2016. godine) i prvom (i jedinom) pobjedom **Donalda Trumpa**. Lik kojega tumači poznati američki reper **Kid Cudi** igra upravo jednog od vojnika (i oca djevojčice Ceitlin) koji svojoj kćerki na glavu stavlja kačket s Trumpovim sloganom i svojoj

ženi (koja svoje korijene ima u Nigeriji) zabranjuje da govori njezinim materinim jezikom, te da uopće ima bilo kakve veze sa svojim podrijetlom. Ipak, ona ima i sina iz prvoga braka Dannyja (**Spencer Moore II.**) kojemu je također promijenila ime zbog svojega muža. Ono što bi ovaj dio zapleta moglo učiniti zanimljivim jest činjenica da se upravo Danny pokušava vratiti islamskoj vjeri iako u kući za tako što nikada nije bilo povoda.

Dakle, jedini pokušaj nekakve ozbiljnije implikacije ostao je vrlo plitak i čini se, nedovoljno razrađen. Logičko pitanje koje se postavlja jest: zbog čega autori serije, ukoliko već nisu htjeli pisati o »svijetu odraslih«, jednostavno samo nisu zaobišli priču o američkoj vojnoj bazi i postavili narativ koji se tiče upravo djece u Italiji i odrastanja. Ostaje nejasno zbog čega su napravljene ovakve intervencije (osim zbog pre-kooceanske koprodukcije) koje čak niti imaju prostora u osam epizoda za potpuno pokazati potencijal.

Odlični glumci

Ipak, kada govorimo o seriji *To smo što smo* doista moramo istaknuti nevjerovatno glumačko umijeće mladih glumaca: Jack Dylan Grazer koji briljira u naslovnoj ulozi koja vjerojatno nosi cijelo ostvarenje i koliko-toliko skriva mane koje se pojavljuju. Osim njega tu je upravo i Jordan Kristine Seamon koja na male ekrane donosi lik djevojčice koja pokušava spoznati svoj pravi identitet, a svakako možemo govoriti i o odličnim ulogama odraslih, već spomenute Chloe Sevigny, te repera Kid Cudija u ulozi desno orijentiranog vojnika Richarda Poythressa.

Dakle, kada govorimo o sezoni 2019./20., a u kategoriji TV serija za mladež i tinejdžere, onda bismo svakako morali ponoviti da serija *Euforija* o kojoj smo već pisali – ipak odnosi pobjedu. Radnjom postavljena u SAD, također i kreirana u SAD-u, možda najbolje govori o američkoj stvarnosti američke djece daleko od velikih gradova koje poznajemo. *To smo što smo* u toj usporedbi ostaje jedva blijeda sjena prave priče kakva *Euforija* potvrđeno jeste.

Dejan Prčić

PREPORUKA

Valentino Bošković – Velika Praska

»Velika Praska je žena od Velikog Praska i da ni bilo nje, ne bi bilo ni Svemira, ni nas, ni ovega albuna«, tako glasi službeno objašnjenje novog, trećeg po redu albuma splitskog dua Valentino Bošković. Album je, vjerujem, zadovoljio sva očekivanja koja su postojala s obzirom na kvalitetu prva dva, kao i singlova s kojima su najavili nastavak sage o kozmičkom putniku Valentinu. *Velika Praska* je još jedan korak unaprijed, u glazbenom i svakom drugom smislu. Osjeti se kako momci iz Boškovića djeluju sve samouvjerenije u svoju umjetničku viziju i glazbene sposobnosti. Aranžmani su raskošniji i izazovniji, tekstovi su bogatiji i s raznovrsnijim temama, vokali su još bolji i ugodniji nego ikad prije. Iskreno, ovaj album ne posjeduje slabu točku – sve je precizno i odmjereno, na dobar način. Ovo je jedan od albuma koje morate čuti, a u cijelosti je dostupan na platformi Bandcamp.

Izdvajamo: *Brian May, Bolojska Rapsodija, Adio Trafikonte i Amorella.*

I. Benčik

Otac

Svojim najnovijim ostvarenjem *Otac* redatelj i scenarist **Srdan Golubić** još jednom se potvrdio kao vrhunski filmski autor. *Otac* je priča o čovjeku kome oduzimaju djecu zbog njegovog siromaštva. Usprkos svim nedaćama, on ne želi odustati od pravde i prava da odgaja svoju djecu. Nadničar Nikola (kojeg odlično igra **Goran Bogdan**) mora predati djecu socijalnoj službi nakon što su siromaštvo i glad natjerali njegovu ženu na očajnički potez. Dok im ne omogući prikladne uvjete za odrastanje, djeca će biti smještena kod udomitelja. Unatoč Nikolinom trudu i nekoliko žalbi, uprava centra za socijalnu skrb odbija mu vratiti djecu i situacija se čini beznadnom. No, kada Nikola otkrije da su lokalne službe možda korumpirane, odlučuje prijeći Srbiju pješice i iznijeti svoj slučaj osobno ministarstvu u Beogradu.

Ova dvosatna drama teško da će ikoga ostaviti ravnodušnim. U pitanju je vjerojatno jedan od najboljih filmova u regiji ove godine.

Koscenarist je **Ognjen Sviličić**, a u filmu igraju i **Boris Isaković, Nikola Rakočević, Ljubomir Bandović, Nada Šargin, Jovo Maksić, Milica Janevski...**

K. U.

Povremena poput vikend naselja

Maša Seničić je mlada scenaristica, pjesnikinja i novinarka iz Beograda, koja u svom veoma raznolikom stvaralaštvu pokušava objediniti svoja interesiranja. Ljubav koju gaji prema putovanjima, novim mjestima koje još treba upoznati, ali i prema onim starim i dobro poznatim, pokušava ispoljiti kako kroz fotografiju tako i kroz riječi. Njena druga zbirka poezije *Povremena poput vikend naselja* prožeta je esejskim komentarima. Spisateljica na poetski način predstavlja svoj odnos s urbanim svijetom, selom, vikend naseljima i davno zaboravljenim prostorima. Određenim motivima ona uspijeva u čitateljima probuditi emocije koje nas izmještaju iz suvremenosti i vode pravo u svijet naših baka i djedova, gdje odjednom sve izgleda jednostavnije i ljepše. S tim u vezi, veoma značajno mjesto u njezinim stihovima zauzima obitelj, uspomene i sve ono što je vezuje za neki aspekt prošlosti. Tako prostor nije više samo jedna od kuća u nekom povremenom vikend naselju već su prostor i riječi i stihovi i naša i njena osjećanja. Naslovom i brojnim stihovima Seničić nježno skreće pažnju na jednu surovu istinu koja podrazumijeva privremenost, kratkotrajnost svega, oličenog u jednom mjestu za sezonski odmor.

A. I. Darabašić

GLAZBA

FILM

KNJIGA

